

Сярод кніг

ТАМАРА
НУЖДЗІНА

**КРЫНЧНАЕ
СЛОВА**

Я ў генія Янішчыц.
Выбраае. "Мастацкая літа-
ратура", 2000.

Аматарам сапраўднай пазіі высакосны 2000-ы год прынёс вялікую радасць: на паліцах кніжных магазінаў з'явіўся том паэзіі трагічай і светлай, гордай і летуценнай Янішчыц. Том надзвіва прывабны. Уражвае сваёй змястоўнасцю, арыгінальнасцю падбору і размашчэння твораў пісемніцы, паліграфічным афармленнем. А яшчэ той любасцю, з якой працавалі над гэтым выданнем складальнікі кнігі. Зразумела, што да такой паэзіі, да такога лёсу падыходзіць з іншым пачуццём зусім немагчыма.

Гэта не проста чарговае перавыданне твораў паэтэс, разлічанае на масавага чытача, падрыхтаванае і выдадзенае пасля яе смерці. Адразу кідаецца ў очы імкненне тых, хто рыхтаваў да друку гэтую кнігу (прадмова Д. Бу-

гаёва, укладанне А. Канапелькі і В. Коўтун, мастацкае афармленне В. Масцерава), даць праз нетрадыцыйную кампазіцыйную структуру зборніка пранікнёны, глыбокі партрэт найперш самой паэтэсы, і толькі потым яе лірычнай герайні.

Першы паэтычны цыкл адкрываецца вершам "Будзе слоту абвяшчаць прагноз" (зб."Каліна зімы"). Радок з гэтага верша і даў назну ўсяму цыклу. Падобных жа раздзелаў у зборніку сем. Кожны з іх мае сваю назну. Ёю становіцца адпаведны сутнасці цыкла той паэтычны радок, што найбольш выяўляе адметнасць і непаўторнасць духоўнага, інтэлектуальнага, вобразнага і эмоцыйнага псіхалагічнага адчування, мыслення аўтара твораў.

Вершы адбіраюцца зусім без аглядкі на час напісання: у пару зялёнага юнацтва або жыццёвай і творчайсталасці. Скажам, трывала, надзеяна і арганічна адчувае сябе лірычнае запрашэнне "Прыедзь у край мой ціхі..." з першага зборніка "Снежныя грамніцы", праписаное паміж выдатнымі паэтычнымі радкамі "Каліны зімы".

СЯРОД КНІГ

Дзякуючы такому праблемна-тэматычнаму адбору ўзніклі цласныя і па-мастацку змястоўныя цыклы, якія можна лічыць своеасаблівымі паэтычнымі зборнікамі. Прахарактар адносін Я. Янішчыц і яе лірычнай герайні з радзінным краем, яго жыццёвай пазэйі і прозай літаратурнай крытыкай напісаныя пісмена. Хацелася б толькі дадаць, што, бадай, ні ў адным з папярдніх паэтычных зборнікаў не бачылася так акрэслена сацыяльна-грамадская завостранасць лірыкі Я. Янішчыц. Тут бачыш, як мяніеца харарактар яе дачыненняў з народам: пісмена нават памёку на бясхмарніцу і рамантычную ідэалізацыю. Горкае пачуцце трывогі і балючага спачування працаўніку ўсё часцей саступае месца іранічнаму і бескампроміснаму асэісованию сацыяльна-грамадской актыўнасці наўода, яго месца і ролі ў сённяшнім палітычным жыцці, трагічнасці лёсу творчай і наўковай нацыянальнай эліты. Узімае безліч пытанняў. І са мае-самае — наконт масы і масавасці: "масавасць культуры", "масавасць халтуры", "народная маса", а за гэтым — праблема нацыянальнай самавядомасці.

Якая ж ты, народнасць а ціраса,
Што ўжо ідзеш сама сабой на звод?
Мяне сама трывожысь слова "маса",
Якое замянае ўжо — народ!

(*"Masa"*)

Усё часцей імкненца паэтэса напрыканцы 80-х зразумець душу народа, убачыць яго са-

праўднае ablічча. Пра гэта многія вершы. Асабліва апошнія. Тыя, што друкаваліся на старонках "ЛіMa", "Крыніцы" і іншых выданняў. Укладальнікі парупіліся адшукаць і ўключыць іх у кнігу Я. Янішчыц "Выбранае". Весь толькі некаторыя з іх: "Наконт гарадскога мыслення", "Ці гэта мы", "Над хронікай 30-х гадоў", "Аб масе", "Чаша" і інш.

Пошук адказаў на глабальныя пытанні эпохі прымушае Я. Янішчыц — тонкую лірычную натуру — адмаўляць свайму таленту бачыць, разумець і вялічыць судаднасць душы і свету.

Наступіць на горла ўласнай песні?
А за што, прабачце, і чаму!
(*"Чаша"*)

Аднак наступіць прыйшлося. Не ў стане абараніць ідэалы добра і чалавечнасці, якія наступальна разбураюць час і самі людзі, паэтэса вымушана мяніць сваё мастацкае ablічча — спяваць на іншай ноце: іранічна-прамоўніцкай, нават публіцыстычнай.

Дзе ж твая, народзе, ўсемагутнасць? —
У палоне, у патоку слоў?
(*"Чаша"*)

Усё аказваецца ў палоне чортавай крутнечай сілы: і патоў, і маса, і народзе, і пійт, і "сціхлая ў горадзе вёска", што ўрастает у бетон, і апостал, які рагоча на крыжы... Гэта і ёсць мы, тыя, што "...ляцім па цэнтрабежным, — але досьць зарваным кругу!" Гэты шалёны, вар'яцкі бег тоіць смяртэльнью

небяспеку: круг жа досыць разарваны. Найбольш выразна агульначалавечы змест пазії Я.Янішчыц, планетарны хактар яе трывог і дум праявілісё ў вершы "Пакіньце цішу вуснам і вачам", якім заканчваецца цыкл. Жаночая інтуіцыя, макіярынская трывога і відушчая душа паэта абумовілі маштабнасць паэтычнага мыслення і асаблівасці яго вобразнага выяўлення. У адным вершы, лічы, побач паставлены два вобразы — Зямля-Пампей і Зямля-Калыска. Пададзеная так набліжана, яны абвастраюць адчуванне небяспекі, сусветнай катастрофы. Зямля-Пампей — гэта крах усяго жывога. Неяк пасля выходу зборніка "На беразе пляча", у гутарцы з журналистам газеты "Звязда" (1982, 8 сакавіка) В.Дранчукум на пытанне аб тым, што яе больш за ўсё хвалюе ў сучасных жыцці, Я.Янішчыц адказала: "Чалавек. Проблема існавання чалавека на зямлі. Проблема адносін чалавека да чалавека. Пагроза знішчэння чалавека чалавекам..."

Як і тады, у 80-я, паэтычнае слова Я.Янішчыц гучыць адчайна праўдзіва і сёняня, на парозе новага тысячагоддзя, бо ў свеце не стала больш утульна, стабільна, надзеяна. І разам з паэтэсай застаецца толькі спадзяванца і верыць у сусветную разумнасць і мудрасць.

Зямля-Калыска: песні і жыты,
Няўко вэр'ят цябе са свету спіша,
О, немагчыма уяўіць,
    што ты
Апошиле даіця сваё калышаш.

СЯРОД КНІГ

Кніга, пра якую ідзе размова, цікавая і тым, што яе складальнікі слушна звяртаюць увагу на тое, чым была паэтычная творчасць для дачкі беларускага краю — сутнасцю, асновай, самім жыццём, паканаванасцю. І прамовіць матуля ў жальбе: "Як цябе ўратаваць мне ад вершаў, // Ад самоты, што з'ела цябе!" Вершы пра хактар творцы, яго душэўны стан, психалогію творчасці, дачыненні мастака з навакольным светам сустрэнеш у кожным зборніку паэтэсы. Аднак, раскіданыя па розных паэтычных кніжках, яны не давалі цэласнага ўяўлення, як зараз, калі аб'яднаны ў асобны цыкл "Паўстану я...".

Сапраўды, пазія Я.Янішчыц — гэта не толькі шчымлівая песня зямлі радзінай, старане аэранай, хаце матчынай або трагічная балада пра жаночы лёс. Гэта яшчэ і належна не прачытаная намі выключна цікавая кардыяграфія души Паэта, якому собіла нарадзіцца жанчынай. Бадай, з часоў А.Куляшова не было ў нашай літаратуры такога мастака, які б гэтак шчыра, кранальна ў сваёй спавядальнасці адкрываў сакрэты і таямніцы творчага пошуку. Вядома, згаданы цыкл (а гэта калі шасці дзесяткаў вершаў) уключае далёка не ўсё з творчай спадчыны пісьменніцы, дзе ў тым альбо іншым аспектце паўстае праблема творчасці. Размова гэта будзе доўжыцца (праўда, некалькі ў іншым рэчышчы) і ў наступ-

СЯРОД КНІГ

ных цыклах. Асабліва ў "Як светлай памяці зарок..." і "Над белымі крыламі цёпла зямлі". Нельга не заўважыць, што кожны новы цыкл арганічна і натуральна вынікае з папярэдняга — думкай, інтанацыяй, вобразам, рытмам... Так, трывожнае дыханне эпохі, яе арытмічна-хворы пульс (верш "Пакіньце цішу вуснам і вачам") працягвае сваё жыццё-біццё і ў новым раздзеле. Сапраўды, паэту, творцу паўстываць прыходзіцца, бадай, кожны дзень і кожную хвіліну: "над смутным днём, над "раптоўнай катасрофай... празрыстых вобразаў і сноў", над кволасцю жаночага ablічы і над цяжарами "непрырученага слова".

Паўстану я ў свяtle нязменных мар
Дзяяўчынкай той, якой вядома слова
І невядомы ўвесі яго цяжкі.
("Над смутным днём...")

Некалі У.Някляеў у сваіх дужа балочых успамінах — праішло ж усяго некалькі месяцаў пасля непапраўнай трагедыі — выказаў такую здагадку: "Я не думаю нават, што ёй шчасна жылося, хораша пачувалася ў пазіі. Во юна была абраним, сапраўдным паэтом. Гэта старонім і выпадковым дазваліе Паэзія балбатаць пра творчыя радасці. Абраникаў сваіх раўнине і мучае. З дня ў дзень, з ночы ў ночь. Да безвыходнасці" ... (Крыніца. 1989, № 4. С.28).

Здзіўляе, як рана адчула яна і зразумела ўладу, сілу слова, неабходнасць пошуку

яго першароднай свежасці і народнай глыбіннасці. Цікава, што якраз тады, у пару маладой летуценнасці і бясхмарнасці юнацтва, зразумела яна і тое, што толькі праз больш спасціжэння таямніцы слова магчыма радасць адкрыцця свету і сцвярджэння таленту. І калі "боль перасіліў немату", слова азвалася вершам, светам, створаным нанова:

Ва мне зімы,
    вясны
        і лета
І лістападаў галасы
Звініць, гудуць наперабой
І нараджаюцца нанова.
("Боль перасіліў немату")

Пра пошук слова, з якога тчэцца палатно пазіі, гаворыць Я.Янішчыц, часта і пазорнаму. З надзеяй, захапленнем, удзячннасцю, а часам і са скрухаю, туюго, роспаччу.

Паэтычнае слова Я.Янішчыц цёплае і светлае. Ім немагчыма наталіцца. І сакрэт выдае сама пісьменніца. З аднаго боку, яе слова ўбірае фарбы і гукі, сілу і прыгажосць палескай зямлі — "...з лёну і жыта я слова складаю", з другога — сагрэта трапяткай душой таленту:

Дакрануся да слова — і ток
Пройдзе целам, і гукі ўзваруцца.
("Масква—Парыж—Маякоўскі")

А можна і такое вось прызнанне прыгадаць:

Я і сама паміж вятроў
Уся — палёт суроўы,
Калі шукаю, як сяброў,
Загубленыя слова.
("Чайка над залівам")

I яшчэ, напрыклад:
Знаю, будзе ткацца слова
З неспакою і святла.
(“Вечар белы, вечар шэры”)

Пасля ўсяго, што адчула і перажыла душа паства ў пошуках загубленага слова, заканамерным і апраўданым бачыцца наступнае афарыстычнае выслоёне ў вершы “Роздум над недасяжным словам”:

Адно я знаю, што пустога слова
Не выцерпіць глыбінная душа.

Такое ўражанне, што ў пазіі Я.Янішчыц валадарыць само слова, а пісьменніца ўсяго толькі пры ім. Слова да слова — і нараджаецца пазытычны радок, які, дарэчы, таксама нясе ўсе адзнакі маастацкага вобраза і займае ў сістэме лірычных вобразаў паўнапраўнае месца. Размова ідзе пра вобраз-характар, а не літаратуразнаўчае паняцце або тэрмін. Пазытычны радок Я.Янішчыц, як і чалавек, жывы і розны. Са сваім норавам і харектарам, сваім рытмабітцём, інтанацыяй. Адсюль і безліч маастацкіх азначэнняў у творцы да гэтага вобраза. Вось толькі некалькі прыкладаў — лагодны радок, вучнёўскія радкі, вячэрнія радкі, “жаўрукамі крыляюць радкі”. І нават вось так, як у вершы “Падставіць голасу лісток”:

Я рада, што праз груд гадоў
Не развічылася смяяцца,
Што вынінчаны мой радок
Не можа з іншымі змяшадзца.

Між іншым ёсьць нават цэлымі творы-прызнанні пра тое,

СЯРОД КНІГ

як нараджаецца паэтычны цуд — радок. Праз асабістую жыццёвую драму, пераадлінне сябе паэт здольны чужы буль наблізіць да свайго, загаварыць па-маастацку даверліва і шчыра. І толькі тады “калінавым і жытнім спелым шляхам самой прыродай слаліся радкі”. Вершаў, у якіх роздум над складанымі праблемамі часу Я.Янішчыц ставіць упоравань з праблемамі творчасці, на старонках яе пазытычных кніг сустрэнеш нямала. Відаць, жыць творчасцю, гаварыць пра яе, пакутаваць ёю для Я.Янішчыц гэтак жа патрэбна і натуральна, як думаць, скажам, пра сына, яго будучыню, яго чалавечы лёс. Не адзін раз у творчым парыве, апантанасці захоплена будзе здзіўляцца яна сваёй здольнасці “схапіць”, адчуць прыроду жыцця, адліць у вобразкарціну:

Які зайдзросны лёс паэта —
З вябачных промінёў вобраз ткаць,
I — заміраць на скіле лета,
I ў вольным слове ўваскрасаць!
(“На голас ліры”)

І вобраз сапраўды ўзнікае, здаецца, з чагосці такога няўлюёнага, што можа “схапіць” і ўвасобіць у маастацкую рэальнасць толькі чуйная душа. Як вось тут, напрыклад:

Ну, а пакуль дыктуе слібра-вечар
Мне лініі няўлюённых часім рым.
І вобраз нада мной ужо трапечा
Адноўлена, нібы вясновы ліст.
(“Вячэрнія радкі”)

Ці яшчэ вось так:

СЯРОД КНІГ

Я ўжо адчайна праганяю стому,
З дажджу сляпога вобраз
твой ляплю.
(“To цёмын бор, то...”)

Нават воблік самой паэтэсы падаецца не ў рэальнай акрэсленасці, а ствараецца па законах паэтычнай вобразнасці: “У паэтэс лірычнае адзенне, яно ў радках заранак і аблог”. Тут не толькі адзнака выключчай адухуленасці, чысціні і свежасці, але і выяўленне такога характэрнага для Я.Янішчыц быцця на мяжы магчымага, на мяжы гранічнага. Нездарма лад яе жыцця і творчасці якраз і заключаеца ў дзвюх формах быцця: паміж і над.

Калі змагла б, вярнула б я
не слова:
Адзін прамень — зямлі і небам між.
.....
Адзін прамень! Яго шукаюць руکі
Аблокамі і кручаю паміж.
(“Калі змагла б, вярнула б я...”)

Прыгадваецца да месца і такое, напрыклад:

Я так над пакутай шчырую
I так над свабодай лячу,
Як быццам адолець сырую
I мёртву глебу хачу!
(“Ці шлях заняслу кудасою”)

Такому адчуванню і культуры вобразнага бачання наўчыцца немагчыма. Гэта можа перадацца ў спадчыну, як лёс, як доля, на генетычным узроўні. Душа ж яе чула і бачыла край і яго людзей не збоку знешній экзотыкі, а знутры, на ўзроўні духоўна-эстэтычнай сутнасці і вар-

тасці. Таму і спрачаеца яна, дачка свайго краю, яго спеўнае сэрца і памяць, з мажлівымі апанентамі.

Язычнікаў куточак? Не, музык!
Вось паляшук узяў скразную ноту.
Струна душы, падобная на крык,
Перажагнала радасць і гаркоту.
(“На дарозе ў Дастроева”)

Талент Я.Янішчыц глыбока лірычны. Вось і дамінует над знешнім тое, што называецца душой, станам, пачуццём. Знешніе — дэталі быту, умовы жыцця, выгляд — падаецца падкрэслена скуча, таму што “абліча — толькі форма, адлітая для струн душы”.

Пазія Я.Янішчыц — гэта да немагчымага таленавіта напісаная кніга жыцця Паэта, яго сэрца. Прачытаць гэту кнігу — значыць, зразумець, што азначае метафара “пісаць сэрцам”. Жыццё паэта — заўсёдняя загадка і для чытача, і для прафесійных даследчыкаў. Відаць, і сама пісьменніца не раз чула пытанні, якія краяліся самых цатаемных, вельмі індывідуальных асаблівасцяў яе творчага жыцця. З уласцівай яе пазіі афарыстычнасцю дае адказ: “Жыццё пазата? Вось яно: непастаяннае, як хвальі!”

Свет кніг Я.Янішчыц, як і само жыццё, зменлівы, рухомы, жорсткі, балочы, радасны, адкрыты, неспазнаны, нават нелагічны, супярэчлівы. Яе кнігі — гэта і анатомія пачуццяў Творцы ў хвіліну пошуку. Але ўвесь сакрэт ма-

стакоўскай індывидуальнасці Я.Янішчыц якраз у тым і за-
ключаеца, што яна пастаянна,
лічы, кожнае імгненне зна-
ходзіцца ў настроі эмацыя-
нальна-творчай нечаканасці.
Яе творчае жыццё — гэта з
дня ў дзень імкненне разгада-
ваць паэзіі сакрэт.

Так, ёсьць паэзіі сакрэт
І ў лёсе асбістым:
Паст з'яўляецца на свет,
Як ластаўка, як выстрал.
(“Эн Сэкстан”)

Пагодзімся з аўтарам. Так,
у асбістым лёсе мастака,
творцы заўсёды ёсьць сакрэт.
Сакрэт з'яўлення. Існаванія.
Сцвярджэння. Самавыяўлен-
ня. Паразумення з сабою, све-
там і Сусветам. Паэзія і про-
зай жыцця. Зорнасцю тварэн-
ня і катастрофой быцця. Ра-
зумець сябе, свой лёс, свой
талент яна вучылася штодня.
У многіх. У гэтай апошній па-
часе выдання кнізе паэзіі Я.Янішчыц зроблена ўдалая
спроба адобраць з мастацкай
спадчыны паэтэсы ўсё, што
выяўляе яе стасункі з творчым
вопытам і лёсам тых, хто быў
абраникам і заложнікам та-
ленту.

У адным са сваіх вершаў
Я.Янішчыц сказала: “Я — су-
гучча былін. І разлад // Зака-
ханай бяссоннай пагоні”. Да-
дадзім: і сугучча паэтычных
лёсаў многіх літаратурных
папярэднікаў. Пра іх, сваіх
літаратурных настаўнікаў, і
ўсіх, чый лёс, характеристар твор-
часці быў ёй асабліва блізкі,
Я.Янішчыц пісала часта, аб-

СЯРОД КНІГ

вострана, шчыра. Усе яны ёй
дарагія сваёй заўсёднай —
праз гады — прысутнасцю ў
духоўным свеце чалавечства, у
мастацкім вопыце наступных
пакаленняў творцаў. Свае
адносіны да ўсяго, што стала
жыццёвай з'явай і мастацкай
сутнасцю, пісьменніца выка-
зала наколькі ёміста, на-
столькі цёпла і сардэчна —
“Старэйшая мае”.

Зусім натуральная ўспрыма-
еца тое, што першым сярод
жыццёвых аўтарытэтаў назвалі
ўкладальнікі школьнага на-
стаўніка (“Зажураны ліст да
школьнага настаўніка”). Пасля
— Н.Гілевіч, В.Быкаў, Р.Бара-
дулін... Кожны з іх уваходзіў
па-рознаму ў духоўны і жыц-
цёвый вопыт паэтэсы.

У выбары жыццёвых і
творчых аўтарытэтаў Я.Яніш-
чыц слухала сваё сэрца, якое
заходзілася болем ад кожнай
страты, адгукалася, як на
сваю, на катастрофу душы
таго, хто быў ёй блізкі па духу
творчасці, у чым лёс бачыла
ці прадчувала свой.

Усміхаецца горды анфас
З фотакарткі, дзе дні — маладыя,
Твой балючы, бязлітасны час
Перад шляхам майм, Еўдакія!

З тых, каго называе Я.Яніш-
чыц сваімі старэйшымі, не раз
прыгадваюцца імёны Мележа і
Куляшова (“Зона святла”,
“Калі адходзяць слынныя паэты”,
“На Маскоўскіх могіл-
ках”) як адзінае цэлае, у межах
аднаго верша. Падкрэсліваец-
ца, такім чынам, агульнае ў іх
мастакоўскім лёсес: тварылі, як

СЯРОД КНІГ

і сама Я.Янішчыц, “на катарзе
любові і святла”. Аднак А.Ку-
ляшоў, відаць, быў ёй больш
блізкі — як паэт — сваім твор-
чым настроем і памненнямі.

Ды ў час, калі шукае слова — слова,
Знябыўшы тлусты тлум і мітусню,
Агеньчык цыгарэты Куляшова
І журавіны Мележа — прысно.

(“Зона святла”)

У Янішчыц той жа сноп, і
плуг, і ніва, і ралля, што і ў
творах А.Куляшова, але яны
маюць зусім інакшы змест,
мастацкае, сэнсава-эмацыя-
нальнае напаўненне. Яе паэ-
зія толькі тады набывае го-
лас, песены напеў, калі
сілкуеца блізкасцю да род-
нага вясковага свету. Гэты
свет для яе — эталон шчы-
расці і натуральнасці, ма-
ральнасці і дабрыні, арган
паэзіі. Пастаяннае адчуваць-
нне зямлі сваёй — “на парог
радзімы павярнуся” — і дык-
тавала патрэбу тварыць. Зям-
ля — радзіма —, мама — яе
малітва і маление. Ад іх яе
духоўныя ўстоі, дзякуючы ім
душа набывае голас.

Янішчыц важна было здзей-
спіцца найперш перад сваім
родным і праўдзівым, чуйным
і таленавітым светам. Гэта маші,
вясковы, прырода, што не ве-
дае фальшу. Праз усю твор-
часць пранясе яна асцярогу і
нават страх перад такім судом,
такою крытыкай.

...верши быюся чытаць, каб мяне
На глухой не злавіла ноце
Мама — моя паэтэса.

(“Мама”)

Нездарма верши, дзе вяла

размову паэтэса пра сваіх са-
мых найбліжэйшых, цяпер, аб'яднаныя ў цыкл, выклі-
каюць адчуваць пазнанасці,
эпасу. Ніколі не стамляеца
гаварыць з імі пісьменніца,
прадстаўляць чытачу — “ляс-
ная ж надта мама у мяне”,
“сыне мой першы”, святы
Іосіф — “родны бацька мой”,
“мой чуйны брат”, “дзед, які
не любіць слёз”, “два апосталы —
Павел і Нікан”, “па-
лескія ўцёткі” Марыя, Ахрэм-
чыха, “Грыпіна й Ганна,
Хімка і Хадора”, землякі, з
якімі “І ў зямлі не боязна”.
Дарэчы, цудоўна “ўпісаліся”
імёна ў гэты раздзел і фота-
здымкі, у якіх адбіўся жыц-
цёвый і творчы след паэтэсы.
Адчуваеца глыбокая праду-
манасць у іх размяшчэнні.

Аднак звернемся да паэм,
якія таксама пісаліся. У розны час.
Розныя па жанрава-стылё-
вай прыродзе. І толькі ў гэтым
выданиі яны ўпершыню вылу-
чаны з агульнага вершаванага
кантэксту ў самастойны раздзел
“Паэмы”. У сваім імкненні да
мастацкай завершанасці парт-
рэта паэтэсы ўкладальнікі
знайшлі галоўны, знакавы
твор, які аб'ядноўвае ўсё паэ-
тычныя цыклы ў адзіне мас-
тацкае цэлае. Такім творам ста-
ла “Зорная паэма”. Нечакана
моцны і незвычайні па сіле і
характру заключны акорд. Гэ-
тая паэма — своеасаблівы пра-
цяг матыву зорнасці, які пра-
гучаў у паэме “Прызнанне
вачамі”, дзе зорнасць успрыма-
лася як сімвал светла і высо-
кай — па майстэрству і аду-

хоўленасці — творчасці. У “Зорнай паэме” эпітэт “зорны” мае рознае ідэйна-змястоўнае і сэнсава-эмацыйнальнае напаўненне і выяўленне: ад фанерных зорак на хатах ветэранаў да зорнага траплятанаў за шыбай ліста, ад зорнага настрою да трывожных дум пра лёс Зоркі-Зямлі, ад зорнага дасвецца да анафемы “зорнай вайнене”. Паэмны раздзел стаў мосцікам-кладачкай, якая вядзе ў пакуль што мала ці зусім невядомы свет Я. Янішчыц. У яе мастацкае аблічча дадаюць новыя фарбы і колеры творы, якія засталіся незавершанымі (паэма “Галалёд”) або толькі прамільгнулі на старонках перыядычнага друку. Так, у кнігу ўключчана каля дзесяці апавяданняў, што сведчыць пра намер пісьменніцы гаварыць са сваім чытачом і на мове эпасу. Вядома, гэта далёка не ўсё наўват з таго, што друкавалася, не гаворачы пра магчымыя планы і задумы. У любым выпадку, пра што б ні пісала Я. Янішчыц, слова яе было шчырым, праўдзівым і паўнаважкім.

На труднай ніве хвалівания
Адвечны спеліцца мой сказ.
І для свабоднага гучання
Не выбіраю пышных фраз.
(“Не абав'ю чужых арогаў”)

Сапраўды, пышнасці, “на-пышлівых фраз” паэтэса старавалася пазбягаць. Нават тады, калі спявала на самай высокай ноце, голас не зрывалася, мелодыя гучала чыста. Усё гэта можна адчуць і зразумець, калі сэр'ем дакранеш-

ся да кнігі, якую падаравалі чытчу яе ўкладальнікі. Падаравалі ў знак вялікай любові і ўдзячнай памяці да яе, Яўгеніі Янішчыц, паэтэсы і летуценніцы, што жыла і тварыла на суворых скразняках нашай эпохі.